

лова, фасцинира со обилството на објавени и необјавени документи. Ганка Најденова — Стоилова — со себе својствена минуциозност при добирањето и подредувањето на материјалите направила Летопис да претставува вонредно значаен труд.

Летописот на Ганка Најденова претставува значаен придонес и патоказ кон научното иследување на животот и делото на П. К. Јаворов, неговите врски со македонските револуционери и неговиот однос кон македонското прашање.

Д. Д.

Крум Томовски, Мајстор Андреја Дамјанов (1813—1878), Скопје, 1966

Засилениот замав на градежната дејност од крајот на XVIII и почетокот на XIX век во Македонија сè уште не нашла систематска и попродабочена обработка во нашата културна историја и не го изнесла на видело богатото искуство на нашите прославени низ целиот Балкан градители — мајстори. Во таа смисла, појавата на монографската работа на доцентот на Архитектонско-градежниот факултет Крум Томоски за мајсторот Андреја Дамјанов (1813—1878), излезена 1966 година како посебно издание на Годишниот зборник на Архитектонско-градежниот факултет и на Институтот за народна архитектура во Скопје доаѓа да пополни, или подобро да речеме, да иницира серија вакви испитувања од историјата на нашата народна архитектура и искуство.

Поврзувајќи го замавот на градежната активност во Македонија со економскиот процут на нашите градови во почетокот на XIX век Томовски во уводниот дел го илустрира сето ова со набројувањето на познатите монументални цркви во Македонија градени од наши самородни мајстори и проширувањето на оваа градежна дејност во другите земји на Балканот преку бројните ѕидарски тајфи, нивната организација и поделба на специјализирани групи (градители, зографи, резбари), висината на нивните заработувачки и сл. Потоа, Томовски поопширно се задржува на предметот на својата монографија т.е. на личноста на мајсторот Андреја Дамјанов и неговата сестрана активност во Македонија и надвор од неа. Откако ги дава биографските податоци на неговото родно село Папрадиште (Велешко) и неговите првичекори во градежништвото при неговиот татко Дамјан, Томовски набројува околу 40 под негово раководство

изградени објекти од кои подетално се сопира на 11 цркви како лични градежни творби на Андреја и тоа на црквата „Св. Јован“ во Кратово подигнатата 1836, „Св. Пантелејмон“ во Велес 1840, црквата од манастирот „Св. Јован Осоговски“ во Крива Паланка 1845, црквата „Св. Апостол“ во с. Турековац, Лесковачко 1845, црквата „Св. Богородица“ во штипско Ново Село 1850, црквата, „Св. Никола“ во Куманово 1851, црквата „Св. Горѓи, во Смедерево 1854, Соборната црква во Ниш 1857—1872, црквата од манастирот „Св. Архангел Михаил“ во Горно Чичево — Велешко 1861, црквата „Св. Богородица“ во Сараево 1863—1868 и Катедралната црква во Мостар 1863. За ни еден наш градител — мајстор, колку што досега се проучувани, не може да се даде толку богата и од таков широк периметар градежна активност како за мајсторот Андреја Дамјанов и неговата тајфа.

Опишувајќи ја надоврешноста и внатрешноста на изградените објекти, нивните размери и пропорции, материјалот од кој се изградени и неговото обликување, мајсторството во лоцирањето на објектите и приспособувањето кон средината, Томовски ги покажува бројните квалитети на големиот мајстор — градител и заклучува дека тој е најплодниот мајстор-градител од фамилијата на Рензовски—Дамјанови во XIX век во Македонија како и еден од најпознатите на Балканот.

Своите наводи и тврдења Томовски ги базира на проучувањата на самите објекти на теренот, потоа на архивска документација зачувана во заоставината на неговите наследници или во архивите на Сараево, Мостар, Ниш и Скопје, како и на малку пишуваното досега во литературата за него. За да ни го поприближи делото на мајсторот

Андреја и визуелно, Томовски ја илустрирал книгата со фотографии на најпознатите цркви изградени од Андреја Дамјанов или на нивни поедини карактеристични делови и детали, како и со факсимилите на некои од зачуваните пишани документи од него и за него. Ќе беше многу корисно да се дадеа во превод или текстуелни сите овие факсимилирани документи, зашто ќе му овозможеа на читателот, а особено на

научниот работник, да се запознае и со другите страни од активноста и времето во кое живеел Андреја. Општо земено, трудот на Томовски со своите аргументирани наводи успеал да ни оживи една од важните страници на нашата културна историја, како и еден од највидните нејзини актери, мајсторот-градител Андреја Дамјанов.

Љ. Л.

Стјепан Антољак, Помошни историски науки, Издание на Универзитетот во Скопје. Скопје 1966 г., стр. 449

Книгата „Помошни историски науки“ од проф. д-р Стјепан Антољак, што ја издаде Универзитетот во Скопје, по својата форма и по својата концепција, како и со приложените репродукции и објаснувања преставува учебник кој предимно е наменет на студентите од филозофските факултети. Целта на овој учебник, кој главно е составен според наставната програма за помошните историски науки, во прв ред е да послужи што покорисно на студентите од историските науки, па макар и привремено да ги задоволи, како што наведува и авторот, потребите на нашата универзитетска настава од помошните историски науки.

Во разгледуваната книга се опфатени следниве помошни историски науки: палеографија (грчка и латинска, глаголска и кирилска) (стр. 7—133), дипломатика (општа и наша) (стр. 134—233), хронологија (стр. 234—254), сфрагистика (стр. 255—267), хералдика (стр. 268—285), генеологија (стр. 286—294), архивистика (стр. 295—446). Книгата е снабдена и со предговор (стр. 3) и увод (стр. 5). Инаку, за секоја од наведените дисциплини е дадена помошна литература а за архивистиката и библиографија.

ПАЛЕОГРАФИЈАТА како помошна историска наука, која го проучува теклото, процесите на развитокот и појасите на проширувањето на старите писма, зазема чедно место во книгата. Авторот дава еден краток преглед на развојот на палеографијата во светот и кај нас. Следејќи го развитокот на палеографијата во средниот век, авторот наведува дека сè до 16 век палеографијата не се сметала за одделна наука. Со основањето на катедра за палеогра-

фија во Болоња во 16 век палеографијата како помошна историска наука започнала да зазема сè поважно место. Во 1580 година студентите од овој град добиле прв палеографски учебник, под наслов „Библиологија“, кој не бил печатен. Дури во 17 век, смета авторот, биле создадени вистински услови за развитокот на помошните историски науки, и тоа во прв ред на дипломатиката, а потоа и за поврзаната со неа палеографија. Особени заслуги за развитокот на овие две помошни историски науки има францускиот бенедиктинец Ј. Мабијон (1632—1707). Тој бил иницијатор во 1708 година Б. Монфакон да го издаде првото дело за грчка палеографија, кое доста придонело да се издигне и унапреди палеографијата како наука. Во 18 век, освен во Франција, започнале да се изучуваат помошните историски науки, вклучувајќи ја тука и палеографијата, и во Италија, Шпанија, Германија и други земји. Авторот прегледно го изложил развитокот на палеографијата во словенските земји. Притоа важно место му дал на развитокот на оваа помошна историска наука кај нас во периодот пред и по ослободувањето.

Значајно место во книгата авторот дал на грчката палеографија. Служејќи се со одбрани слики, авторот прегледно го изложил развитокот на грчкото писмо низ вековите, почнувајќи од микенско време. Прикажани се сите етапи низ кои поминал развитокот на грчкото писмо. Авторот истакнува дека, откако почнало да се придава важност на писмото на папирусот, се вообичаило и овде како и во историјата да се применат три периоди: времето на Птоломеј, римското господство и византис-